

Sygn. akt II CSK 598/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości U.D. S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w S.

przeciwko P. O. F. P. E. -

Spółce Akcyjnej w S.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 6 listopada 2015 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 22 kwietnia 2014 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 29 marca 2013 r. Zarządca Przymusowy U. D. S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. (dalej jako UDSS), akcjonariusza spółki P. O. F. P. E. Spółki Akcyjnej w S. (dalej jako POFPE), skierowanym przeciw POFPE, domagał się ustalenia nieistnienia podjętych na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy POFPE w dniu 7 września 2011 r. uchwał, tj. uchwały nr 1 w przedmiocie wyboru Przewodniczącego Zgromadzenia T. D., uchwały nr 2 w przedmiocie przyznania akcjom imiennym serii B w ilości 8900 o numerach od 3601 do 12500 uprzywilejowania co do dywidendy w wysokości 200% dywidendy przeznaczonej do wypłaty akcjonariuszom uprawnionym z akcji nieuprzywilejowanych oraz wyłączenia prawa głosu wobec akcji imiennych serii B w ilości 8900 o numerach od 3601 do 12500 (akcje nieme), uchwały nr 3 w przedmiocie zmiany statutu spółki w treści ust. 3 art. 5 przez nadanie mu brzmienia „1. Akcje imienne serii B w ilości 8900 o numerach od 3601 do 12500 są akcjami uprzywilejowanymi co do dywidendy w wysokości 200% przeznaczonej do wypłaty Akcjonariuszom uprawnionym z akcji nieuprzywilejowanych. 2. Każda akcja daje prawo do jednego głosu, z tym, że akcje imienne serii B w ilości 8900 o numerach od 3601 do 12500 (akcje nieme) są pozbawione prawa głosu.”, uchwały nr 4 w przedmiocie odwołania członka Rady Nadzorczej J. L. i uchwały nr 5 w przedmiocie powołania z dniem podjęcia uchwały na członka Rady Nadzorczej M. Ł. Wyrokiem z dnia 9 października 2013 r. Sąd Okręgowy w S. ustalił nieistnienie uchwał objętych pozwem.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że UDSS w dniu 9 sierpnia 2011 r. nabył akcje imienne POFPE serii B w liczbie 8900 o numerach od 3601 do 12500. Następnie w dniu 2 września 2011 r. Sąd Rejonowy w S. w sprawie o ogłoszenie upadłości UDSS postanowił zabezpieczyć majątek dłużnika ustanawiając tymczasowego nadzorcę sądowego w osobie P. D., o czym UDSS został poinformowany przez nadzorcę w dniu 5 września 2011 r. W dniu 7 września 2011 r. odbyło się Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy POFPE. Miał na nim być reprezentowany cały kapitał zakładowy POFPE, tj. 12 500 akcji, w tym 8 900 akcji

należących do UDSS oraz 3 900 akcji, którymi dysponuje POFPE. Wybrana jednomyślnie na przewodniczącą zgromadzenia T. D. (uchwała nr 1) uznała, że może ono podejmować uchwały mimo braku formalnego zwołania. Następnie podjęto jednomyślnie uchwały nr 2, nr 3, nr 4 i nr 5, objęte pozwem. Tymczasowy nadzorca sądowy UDSS nie został poinformowany o odbyciu zgromadzenia, a uchwały nr 1, nr 2, nr 3, nr 4 i nr 5 zostały podjęte bez jego zgody i wiedzy.

W dniu 29 listopada 2011 r. Sąd Rejonowy w S. zmienił postanowienie z dnia 2 września 2011 r. i ustanowił zarząd przymusowy nad majątkiem UDSS. Na zarządcę wyznaczył P. D. W czerwcu 2012 r. zarządca przymusowy dowiedział się o zgromadzeniu odbytym w dniu 7 września 2011 r. W dniu 3 marca 2012 r. skierował do UDSS pismo, w którym wskazał na nieważność uchwał podjętych na tym zgromadzeniu.

Sąd pierwszej instancji przyjął, że żądanie ustalenia nieistnienia uchwał jest w świetle art. 189 k.p.c. dopuszczalne. Nadzorca tymczasowy i zarządca przymusowy nie mają legitymacji do wniesienia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał na podstawie art. 422 § 2 w zw. z art. 425 § 1 zd. 1 k.s.h., gdyż nie należą do kręgu osób wymienionych w tych przepisach, a ponadto w okolicznościach sprawy nie mogliby spełnić przesłanki głosowania przeciwko uchwałom i zgłoszenia sprzeciwu, skoro nie uczestniczyli w zgromadzeniu. Z tych względów, a także z powodu tego, że nadzorca tymczasowy nie wyraził zgody na podjęcie uchwał, zarządca przymusowy ma interes prawny w wytoczeniu powództwa na podstawie art. 189 k.p.c.

Opowiadając się za odróżnieniem uchwał nieważnych i uchwał nieistniejących Sąd pierwszej instancji przyjął, że ustalenie nieistnienia uchwały nieistniejącej może nastąpić tylko w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 189 k.p.c. Zaskarżenie na podstawie przepisów kodeksu spółek handlowych nie wchodzi tu w rachubę, gdyż nie dotyczy uchwał nieistniejących.

Z racji tego, że w stosunku do UDSS ustanowiony był nadzorca tymczasowy, który nie był poinformowany o zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r. i nie był na nim obecny, choć jego zgoda była potrzebna na czynności UDSS

przekraczające zakres zwykłego zarządu (art. 76 ust. 3 w zw. z art. 38 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze, dalej jako p.u.n.), Sąd pierwszej instancji uznał, że zgromadzenie odbyło się z naruszeniem art. 405 k.s.h., gdyż nie był na nim reprezentowany cały kapitał zakładowy POFPE. Spowodowało to, zdaniem Sądu, że na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r. podjęto uchwały z rażącym naruszeniem procedur, w tym z naruszeniem większości wymaganej przez ustawę, co przesądza o ich nieistnieniu. Ponadto Sąd Okręgowy przyjął, że głosowania nad uchwałami nr 2, nr 3, nr 4 i nr 5 - ze względu na ich przedmiot - było czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu i wymagały zgody nadzorcy tymczasowego (art. 76 ust. 3 w zw. z art. 38 p.u.n.). Zgoda taka nie została tymczasem udzielona ani przed, ani po głosowaniach. Okoliczność ta także powoduje, że uchwały podjęte na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r. należy uznać za nieistniejące.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 9 października 2013 r. wniosła pozwana POFPE. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2014 r. oddalił apelację.

Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i przyjętą przez ten Sąd ocenę prawną. Sąd Apelacyjny zgodził się z tezą, że dopuszczalne jest - na podstawie art. 189 k.p.c. - powództwo o ustalenie nieistnienia uchwały, gdy powód ma w tym interes prawny. Interes taki istnieje, gdy powód nie może zaskarżyć uchwały na podstawie przepisów kodeksu spółek handlowych i zarazem wykaże, że powództwo o ustalenie zapewni mu realizację jego prawnie chronionych interesów. Sąd przyjął również, że zasadne jest wyróżnianie uchwał nieistniejących, dzieląc stanowisko, iż o uchwale nieistniejącej można mówić w razie rażącego naruszenia norm proceduralnych, powodujących, że nie dochodzi do podjęcia uchwały.

Odnosząc się do zawartej w apelacji tezy, że katalog podmiotów, które w myśl art. 422 § 2 w zw. z art. 425 § 1 k.s.h. mogą wytoczyć powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały, nie jest zamknięty i że zarządca przymusowy według art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. ma legitymację do wniesienia takiego powództwa, Sąd Apelacyjny najpierw uznał, że katalog osób uprawnionych

do żądania stwierdzenia nieważności uchwały jest zamknięty, a następnie dodał, że zarządca przymusowy nie ma autonomicznej legitymacji w tym zakresie, lecz wykonuje uprawnienia spółkowe w zastępstwie akcjonariusza, wobec którego ustanowiono zarząd przymusowy. W okolicznościach sprawy nie można przyjąć, że zarządca przymusowy mógłby wnieść pozew o stwierdzenie nieważności uchwał, skoro nadzorca tymczasowy nie wiedział o zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r., nie wziął w nim udziału, nie mógł wyrazić woli co do kierunku głosowania i nie mógł zgłosić sprzeciwu wobec zamiarów UDSS głosowania za uchwałami, ani żądać zaprotokołowania sprzeciwu wobec podjętych uchwał. Sąd drugiej instancji podzielił także stanowisko, że na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r. nie był reprezentowany cały kapitał zakładowy POFPE, skoro UDSS nie mogła sama wykonywać prawa głosu. Oznaczało to naruszenie art. 405 k.s.h. Zgodził się z poglądem, że uchybienie to jako rażące naruszenie w procedurze przyjmowania uchwał skutkowało podjęciem decyzji z naruszeniem wymaganej przez ustawę większości i tym samym spowodowało nieistnienie uchwał.

Przyjmując, że powód nie był legitymowany do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał podjętych na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r., Sąd Apelacyjny oddalił zarzut naruszenia art. 425 § 1 w zw. z art. 422 § 2 k.s.h. Nie podzielił także zarzutu naruszenia art. 422 § 2 pkt 3 i 4 k.s.h. Skoro UDSS była obecna na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r. i uczestniczyła w nim, to nie może być traktowana tak jak akcjonariusz bezpodstawnie niedopuszczony do udziału w zgromadzeniu lub nieobecny na zgromadzeniu w rozumieniu tych przepisów. Z kolei nadzorca sądowy nie jest osobnym podmiotem legitymowanym w myśl art. 422 § 2 k.s.h. na równi z akcjonariuszem, a jedynie podmiotem, od którego zgody zależy skuteczność czynności przekraczających zwykły zarząd, dokonanych przez tegoż akcjonariusza.

Oddalając zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. Sąd drugiej instancji przyjął, że powód miał interes prawny w wystąpieniu z powództwem o ustalenie nieistnienia uchwał podjętych na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r., skoro nie mógł wnieść powództwa o stwierdzenie ich nieważności. Pozbawienie go prawa do skorzystania z powództwa o ustalenie w takiej sytuacji czyniłoby niemożliwym wykonywanie jego uprawnień jako zarządcy. Ponadto, istnieje konieczność

wyjaśnienia skutków uchwał podjętych bez zgody nadzorcy sądowego, istotnych z punktu widzenia podejmowania decyzji dotyczących działalności POFPE, co do których do skutków między stronami istnieje spór.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu pozwanej, że zarząd UDSS nie miał obowiązku zawiadomienia tymczasowego nadzorcy sądowego o zgromadzeniu odbytym w dniu 7 września 2011 r. Wyjaśnił, że – jakkolwiek tymczasowy nadzorca sądowy nie ma uprawnień do wykonywania praw korporacyjnych dłużnika - to jednak z faktu, że w myśl art. 76 ust. 3 p.u.n. jego zgody wymagają czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu, wynika, iż dłużnik powinien informować go o zamiarze dokonania takich czynności. Skoro w sprawie przedmiotowymi czynnościami były głosowania na zgromadzeniu w dniu 7 września 2011 r., to należy uznać, że dłużnik powinien był poinformować o tym zgromadzeniu tymczasowego nadzorcę sądowego.

Sąd drugiej instancji nie zgodził się także z zarzutem naruszenia art. 38 w zw. z art. 76 ust. 3 p.u.n., dzielając pogląd Sądu pierwszej instancji, iż głosowania nad uchwałami na zgromadzeniu odbytym w dniu 7 września 2011 r. były czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu z uwagi na przedmiot tych uchwał.

Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 22 kwietnia 2014 r. pozwana zaskarżyła w całości. W skardze kasacyjnej w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) podniosła zarzuty naruszenia art. 422 § 2 w zw. z art. 425 k.s.h., art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. i art. 189 k.p.c. Na tej podstawie wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a w wypadku stwierdzenia do tego podstaw - o uchylenie w całości również wyroku Sądu Okręgowego z dnia 9 października 2013 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, bądź o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i jego zmianę przez uwzględnienie apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 9 października 2013 r. i oddalenie powództwa w całości.

W toku postępowania kasacyjnego, w związku z ogłoszeniem w dniu 17 marca 2015 r. przez Sąd Rejonowy w S. upadłości likwidacyjnej UDSS, w miejsce zarządcy przymusowego wstąpił syndyk masy upadłości UDSS, którym jest P. D., pełniący wcześniej funkcję zarządcy przymusowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 422 § 2 w zw. z art. 425 k.s.h., art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. i art. 189 k.p.c. zmierzają do wykazania tego, że powód jako zarządca przymusowy miał legitymację do wniesienia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał objętych pozwem i że wobec tego nie miał interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia tych uchwał na podstawie art. 189 k.p.c. Skarżący chciał też wykazać, że naruszenie art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. przez Sąd drugiej instancji polegało na błędnym przyjęciu, że istnieje obowiązek ustawy zawiadomienia tymczasowego nadzorcy sądowego o zgromadzeniu akcjonariuszy spółki, w której akcjonariuszem jest dłużnik, oraz że zgromadzenie nie może podejmować uchwały bez zgody i wiedzy nadzorcy, a naruszenie art. 189 k.p.c. także na uznaniu, iż interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia uchwał wyrażać się może w braku zgody potrzebnej dla ważności uchwał oraz w sporze co do ich ważności.

Zarządca przymusowy ustanowiony celem zabezpieczenia majątku dłużnika, w stosunku do którego złożono wniosek o ogłoszenie upadłości, z racji swojej pozycji (art. 160 ust. 1 i art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n.) wykonuje legitymację dłużnika jako akcjonariusza do wniesienia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia na takich warunkach i w takich sytuacjach, które dotyczą dłużnika jako akcjonariusza (art. 422 § 2 pkt 2, 3 lub 4 w zw. z art. 425 § 1 zd. 1 k.s.h.; por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2011 r., III CZP 64/11, OSNC 2012, Nr 6, poz. 67).

Skarżąca, powołując się na prawo zarządcy przymusowego do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał objętych pozwem i zmierzając w ten sposób do wykazania, że powód nie miał interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia tych uchwał na podstawie art. 189 k.p.c., nie przedstawiła jednakże w skardze kasacyjnej żadnych zarzutów, w których podważałaby przyjętą przez

Sąd Apelacyjny ocenę prawną co do tego, że uchwały te były uchwałami nieistniejącymi (art. 405 k.s.h. – wadliwość odbycia zgromadzenia bez formalnego zwołania; art. 76 ust. 3 w zw. z art. 38 ust. 1 p.u.n. i art. 425 § 1 zd. 1 k.s.h. – skutki braku zgody nadzorcy tymczasowego na głosowanie nad uchwałami). Dopiero zaś kumulatywne przyjęcie, że zarządca był uprawniony do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał oraz że nie są to uchwały nieistniejące, mogłoby obalić założenie Sądu drugiej instancji, że powód miał interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia uchwał na podstawie art. 189 k.p.c. Powództwo o stwierdzenia nieważności na podstawie art. 425 § 1 k.s.h. dotyczy bowiem uchwał sprzecznych z prawem (nieważnych), ale istniejących. Sąd Najwyższy - rozpoznając skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw i biorąc pod uwagę z urzędu tylko nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) – nie może zaś rozważać, czy zaszły naruszenia prawa, których nie wytknięto w ramach zarzutów kasacyjnych, z wyjątkiem sytuacji, w której skutkują one nieważnością postępowania.

W części, w której skarżąca dopatrywała się naruszenia art. 186 w zw. z art. 40 ust. 4 p.u.n. w błędnej ocenie istnienia ustawowego obowiązku zawiadomienia tymczasowego nadzorcy sądowego o zgromadzeniu akcjonariuszy spółki, w której akcjonariuszem jest dłużnik, oraz zdolności zgromadzenia do podejmowania uchwał bez zgody i wiedzy nadzorcy, trzeba uznać, że zarzut jest bezprzedmiotowy, skoro Sąd drugiej instancji przedmiotowy obowiązek i skutki braku zgody nadzorcy oceniał w świetle art. 76 ust. 3 w zw. z art. 38 p.u.n. Zarzut naruszenia tych przepisów nie znalazł się tymczasem w skardze kasacyjnej.

Błędne jest twierdzenie skarżącej, że Sąd drugiej instancji uznał, że interes prawny w żądaniu ustalenia nieistnienia uchwał w okolicznościach sprawy wyrażał się w braku zgody tymczasowego nadzorcy sądowego na ich podjęcie oraz w sporze co do ich ważności. Sąd drugiej instancji kwestię braku zgody tymczasowego nadzorcy sądowego rozpatrywał w pierwszej kolejności w ramach oceny skutków wynikłej z tego wadliwości uchwał, a w kontekście oceny interesu prawnego powoda powołał tę kwestię jako jedną z kilku, które uzasadniały przyjęcie istnienie tego interesu. Wzmiankę o sporze co do ważności uchwał należy zaś rozumieć nie dosłownie, lecz jako sporność między stronami kwestii, czy i jakie

skutki prawne wywołują te uchwały. Zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. w tym zakresie jest więc niezasadny.

Wobec okoliczności, że podniesione przez skarżącą zarzuty w części nie były dostateczne, aby podważyć zaskarżony wyrok, a w części były bezzasadne, skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3, art. 99 i art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

eb